

Etničko Čišćenje i Ratni Zločini, 1991-1995

Osnovne Postavke

Kao posljedica »etničkog čišćenja« u periodu od 1991. do 1995. godine, u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini raseljeno je približno tri miliona stanovnika. Riječ je o »smišljenom i planiranom djelovanju od strane jedne etničke ili religijske grupe koje ima za cilj uklanjanje civilnog stanovništva drugog etnokonfesionalnog porijekla sa određenih geografskih prostora, upotrebom zastrašivanja i nasilja«. Većina naučnika se slaze da, »etničko čišćenje« sadrži sljedeće elemente: (1) *sistematski karakter djelovanja* (2) prepoznavanje *određenih ciljnih grupa* u odnosu na etničko porijeklo, nacionalnu pripadnost ili vjeroispovjest (3) *smišljena upotreba nasilja* i (4) implicitni dokazi o namjerama *vlasti da podrže takvo djelovanje ili da se uzdrže od mjera za njegovo sprječavanje*.

S obzirom na obim zločina počinjenih u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, značajne praznine ostaju u našem znanju istorijskih činjenica. Ovo je preliminarni referat, koji će periodično biti obnovljen novim studijima međunarodnih agencija i akademika, da bi se te praznine ispunile.

»Etničko čišćenje« i ostale zločine su evidentno donekle činile sve strane u sukobu, iako postoje velike razlike u težini i obimu. Najveći dio zločina počinile su srpske snage, prvo u Hrvatskoj, tokom druge polovine 1991, u Slavoniji i Krajini, zatim od aprila do oktobra 1992, u Bosni i Hercegovini, osobito protiv Bošnjaka, te protiv Bosanskih Hrvata i do 30,000 Roma. Na prostorima Bosne i Hercegovine, skoro 70% svih progonstava i smrtnih slučajeva desili su se u razdoblju od aprila do avgusta 1992; ubjedljivo najveći broj počinile su oružane jedinice Srba. Od ukupnog broja od 2,2 miliona izgnanih i približno 100,000 ubijenih, nedvosmisleno većinu čine Bošnjaci. Više od 80% nesrpskog stanovništva nestalo je sa prostora današnje Republike Srpske. Iako su srpske jedinice odgovorne za većinu silovanja u Bosni i Hercegovini, ranije procjene koje su ukazivale na 50,000 žrtava su duplo veće od stvarnog broja; dodatna istraživanja se trebaju uraditi na ovu temu.

Dok su objavljena sećanja nekolicine vojnih i političkih čelnika Srba iz Srbije i Bosne odavno ukazala na posvećenost Beograda sprovođenju teritorijalnih planova vođstava Srba u Hrvatskoj i Bosni, zapisnici Vrhovnog saveta odbrane krnje Jugoslavije snažno ukazuju na da je Vojska Jugoslavije omogućavala opsežnu logističku i finansijsku pomoć koja je uključivala isplatu zarada za približno 4,800 oficira Vojske Republike Srpske (VRS). Vrhovni štab Vojske Jugoslavije održavao je mesečne sastanke sa predstavnicima VRS i Srpske Vojske Krajine (SVK) u Beogradu u nameri da koordiniše opremanje, ekonomsku i tehničku pomoć. U novembru 1993. godine, političko i vojno rukovodstvo Savezne republike Jugoslavije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine usvojili su „plan Drina“ da usklade dejstva tri armije i „stvore uslove za uspostavljanje jedinstvene države srpskog naroda“. Beogradsko političko i vojno rukovodstvo bilo je sasvim svesno politike etničkog čišćenja koju je sprovodila Vojska bosanskih Srba, koja nije pravila jasnu razliku u dejstvima prema vojsci bosanskih Muslimana i muslimanskih civila, te da su zločini činjeni masovno i često. Geografski

povezani prostori u kojima se dešavalo etničko čišćenje odgovarali su prethodno datim izjavama o neophodnosti stvaranja dva „koridora života“ u dolini Drine i u Posavini. Upotrebene metode podrazumevale su diskriminaciju (npr. u zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti), zastrašivanje, represiju, batiranje, fizičko zlostavljanje, silovanja, uništavanje domaćinstava, prisilno zadržavanje i masovna pogubljenja. Najveći pojedinačni akt nasilja protiv civila desio se jula 1995. godine, sa pogubljenjem između 6,500 i 8,800 muškaraca i dečaka Bošnjaka, uz progonstvo više od 30,000 civila iz Srebrenice i Žepe (videti poglavlje 6: Sigurne zone/Safe Areas).

Hrvatske jedinice su počinile »etničko čišćenje« nad Bošnjacima oko Mostara i u centralnoj Bosni tokom 1993, kao i nad Srbima u zapadnoj Slavoniji, Krajini i zapadnoj Bosni tokom proljeća i ljeta 1995. Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije tvrdi da su hrvatske vlasti „planirale, poticale, naredile, počinile i pomogle“ progon Srba iz Krajine, dok su pojedine vojne jedinice pogubile najmanje 150 srpskih civila i uništile nekoliko hiljada domova tokom i nakon operacije „Oluja“. Diskriminacija protiv civilnog stanovništva obuhvata bar neke od 78,000 Srba koji su napustili Hrvatsku. U nekoliko slučajeva, snage bosanskih Muslimana viktimizovale su Srbe u Bosni i Hercegovini, ali samo na ad hoc bazi i u znatno manjoj mjeri od ostalih zaraćenih strana. Nema dokaza koji podržavaju tvrdnje srpskih medija iz 1991-1992 da se u Zagrebu i Sarajevu planira genocid nad srpskim manjinama u Bosni i Hrvatskoj.

»Etničko čišćenje« samo po sebi ne može se izjednačavati sa »genocidom« (definisanim kao niz radnji učinjenih sa namjerom da se uništi, u cjelini ili djelimično, nacionalna, etnička ili vjeroispovjedna grupa). Do danas, samo nekoliko najtežih slučajeva »etničkog čišćenja« u Bosni i Hercegovini mogu se označiti kao zločin genocida (masakr u Srebrenici 1995. godine). Prisilno preseljenje samo po sebi i samo za sebe nije delo genocida. Samo kada »etničko čišćenje« implicira nedvosmisleni namjeru istrebljenja, možemo da govorimo o genocidu. Politički nastrojene rasprave oko te riječi i njene definicije, ne dovode u pitanje veličinu i užas zločina počinjenih tokom rata i prepričanih u ovom referatu .